

JAROSŁAW SAK

Józef Sztejn (ok. 1750-1830). Tablica na cmentarzu rzymskokatolickim przy ulicy Lipowej w Lublinie

Katedra i Zakład Nauk Humanistycznych i Medycyny Społecznej
Uniwersytet Medyczny w Lublinie
jaroslaw.sak@umlub.pl

Na północnej ścianie Kościoła Rektorального p.w. Wszystkich Świętych pełniącego funkcję kaplicy cmentarnej na cmentarzu rzymskokatolickim przy ulicy Lipowej w Lublinie znajduje się tablica z roku 1881, odnowiona staraniem Lubelskiej Izby Lekarskiej, upamiętniająca doktora Józefa Sztejna. Umieszczono na niej następującą informację: „Józef Sztejn, doktor medycyny i chirurgii. Z długoletniej uczciwej i pożytecznej dla ogółu pracy oszczędzone dostatki przeznaczył na stypendia Uniwersytetu Warszawskiego dla Lublinian poświęcających się medycynie, wsparł również świątynie pańskie i zakłady dobroczynne. Umarł w Lublinie 15 lutego 1830 r. w wieku lat 80. Śmiertelne szczątki na tutejszym cmentarzu kryje zaginiona mogiła a czcigodne jmię jego uwieczniając hołdem wdzięczności przekazujemy pamięci potomnych.” (Ryc. 1)

Postać Józefa Sztejna vel. Steina nie jest szerzej znana. Dotychczas krótką jego charakterystykę przedstawili Stanisław Wiśniewski w „Słowniku biograficznym miasta Lublina” [1] oraz w 2014 roku na łamach „Medicusa” Ludwik Kowieski [2]. Z tego opisu wyłania się zapomniana sylwetka absolwenta Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Wiedeńskiego, który w roku 1787 zamieszkał na lubelskim Starym Mieście przy Rynku pod numerem 12. [1-3] Doktor Józef Sztejn udzielał porad nie tylko osobom majątnym, ale również najuboższym mieszkańcom Lublina. Był biegły nie tylko w zakresie interny, ale również chirurgii. Jeszcze przed przybyciem do Lublina uzyskał w Berlinie stopień magistra

Ryc. 1. Tablica na cmentarzu rzymskokatolickim przy ulicy Lipowej w Lublinie upamiętniająca doktora Józefa Sztejna.

Fot: Jarosław Sak.

chirurgii. Leczył i pielęgnował rannych po bitwie pod Maciejowicami podczas insurekcji kościuszkowskiej w październiku 1794 roku.[LK] W latach 1811-1821 uczestniczył w działalności łoży wolnomularskiej „Wolność Odzyskana na wschodzie Lublina”, pełniąc, między innymi, funkcję kontrolera kasy [1-3].

Majątek, który wypracował przez prawie pięć dekad prowadzenia lekarskiej praktyki przeznaczył na działalność charytatywną. Decyzja ta być może była związana z faktem, że nie założył rodziny i nie posiadał spadkobierców. [1,2]. Był człowiekiem oszczędnym a jednocześnie pomnażał własny stan majątkowy poprzez udzielanie pożyczek procentowych. [1] Istotnym dokonaniem Józefa Szejna było ustanowienie funduszu stypendialnego zasilanego kwotami odsetkowymi od sumy 60.000 złotych polskich, którą doktor przekazał miastu w formie darowizny. Celem funduszu stypendialnego było pokrycie kosztów pięcioletniego kształcenia dwóch studentów z Lublina lub województwa lubelskiego na Wydziale Medycznym ówczesnego Uniwersytetu Warszawskiego [1]. Ludwik Kowieski podkreślał duże znaczenie tego funduszu zauważając, że przez 85 lat jego funkcjonowania, ze stypendium Józefa Szejna skorzystało łącznie 20 studentów medycyny i lekarzy. Zakończenie działalności funduszu stypendialnego nastąpiło w 1915 roku w wyniku zajęcia i wywiezienia przez wojska carskie w głąb Rosji depozytów bankowych znajdujących się w Lublinie [2].

Analiza inwentarza mienia pozostawionego przez Józefa Szejna, dokonana przez Annę Dymmel, ujawnia szczegóły testamentalnego rozdysponowania majątku doktora [3]. Pewne sumy pieniężne przekazał on lubelskim zgromadzeniom zakonnym opiekującym się osobami ubogimi i chorymi. Zakonowi Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo (szarytki) przeznaczył 2000 złotych polskich oraz 1000 czerwonych złotych.

Natomiast Zakon Szpitalny Świętego Jana Bożego (ojcowie bonifratrzy), działający na terenie Lublina już od 1654 r., otrzymali na podstawie rozporządzenia testamentalnego doktora Szejna z 1827 roku, 5000 złotych polskich, 95 woluminów medycznych, narzędzia chirurgiczne (do amputacji i litotomii) oraz narzędzia okulistyczne [3]. Wśród podarowanych książek były zarówno kompendia, podręczniki anatomii, chirurgii, położnictwa, jak i traktaty ogólnomedyczne oraz dotyczące chorób skórnych i chorób oczu. Woluminy te mogły mieć istotne znaczenia dla diagnozowania i leczenia chorych, zwłaszcza, że bonifratrzy z konwentu lubelskiego od 1838 roku prowadzili szpital św. Jana Bożego zlokalizowany w klasztorze ufundowanym wcześniej dla karmelitów trzewickowych. Księgozbiór bonifratrów lubelskich, wraz z włączonymi do niego woluminami zapisanymi przez doktora Szejna, uległ rozproszeniu do kasacie zakonu w 1864 roku [3].

Imię Doktora zostało utrwalone w nazwie jednej z ulic współczesnego Lublina. Ulica Dr. Józefa Szejna łączy obecnie ulicę Fryderyka Chopina z ulicą Lipową przy której znajduje się cmentarz na którym został on pochowany.

Piśmiennictwo

1. Wiśniewski S. *Sztejn Józef* [w:] Radzik T, Skarbek J, Witusik A. A. [red.] *Słownik biograficzny miasta Lublina*. Lublin 1993, t. 1, s. 257.
2. Kowieski L. *Dr med. Józef Stein vel Szejn (ok. 1760–1830)*. *Medicus* 2014, nr 3. <https://medicus.lublin.pl/2014/03/post-1147/>.
3. Dymmel A. *Z dziejów księgozbioru lubelskiego klasztoru bonifratrów. Darowizna doktora Józefa Szejna dla Bonifratrów lubelskich w 1830 r. i dalsze losy biblioteki* [w:] A. Jaworska A, Górzyński S. *Między pismem a znakiem*. Warszawa 2013, s. 159-170.

JAROSŁAW SAK

Wojciech Oczko (1537-1599). Kościół pw. Nawrócenia Świętego Pawła w Lublinie

Katedra i Zakład Nauk Humanistycznych i Medycyny Społecznej
Uniwersytet Medyczny w Lublinie
jaroslaw.sak@umlub.pl

W lubelskim kościele pw. Nawrócenia Świętego Pawła przy ulicy Bernardyńskiej, wzniesionego w formie murowanej dla zakonu Bernardynów w latach 1473-1497, znajduje się miejsce spoczynku Wojciecha Oczki, doktora filozofii i medycyny, sekretarza i nadwornego lekarza Stefana Batorego oraz nadwornego lekarza Zygmunta III Wazy [Ryc. 1]. Wojciech Oczko (Ocellus) urodził się w Warszawie w 1537 roku, w rodzinie rzemieślnika Stanisława Oczki. Początkowo pobierał nauki pod kierunkiem domowego nauczyciela, a następnie, od 22 roku życia, studiował w Akademii Krakowskiej uzyskując w 1562 roku stopień bakałarza sztuk wyzwolonych [1]. Kolejnymi etapami w jego edukacji były studia na uniwersytetach w Padwie i Bolonii uwieńczone uzyskaniem stopnia doktora filozofii i medycyny w 1569 roku. Po powrocie do Polski przez pewien czas praktykował w szpitalu Świętego Marcina w Warszawie przy ulicy Pivnej. W roku 1576 otrzymał zaszczytny tytuł pierwszego lekarza królestwa oraz stanowisko przybocznego medyka Stefana Batorego (1533-1586). Funkcję tę pełnił z przerwami do 1582 roku. Z polecenia króla badał właściwości lecznicze źródeł wodnych w Jaworowie i Szkle w okolicy Lwowa. Analizę właściwości leczniczych źródeł wodnych zawarł w pracy, napisanej w języku polskim, „Cieplice” (1578) [2]. Istotnym dokonaniem Wojciecha Oczki było systematyczne i krytyczne przedstawienie w dziele „Przymiot” (1581) ówczesnych poglądów medycznych na leczenie kiły. Dostrzegał niebezpieczeństwa zatrucia pacjen-

Ryc. 1. Pomnik Wojciecha Oczki w kościele pw. Nawrócenia św. Pawła w Lublinie. Fot: Jarosław Sak.

tów rtęcią stosowaną powszechnie w szesnastowiecznej medycynie w leczeniu dolegliwości kiłowych [3,4]. Istotnym problemem dla współczesnych Oczce było częste występowanie, w przebiegu kiły, zniekształceń w obrębie twarzy. Dlatego też należy podkreślić wykonanie przez niego pionierskiej w warunkach polskich korekcji zniekształconego nosa poprzez przeszczepienie pobranego z ramienia płata skórniego [1, 4]. Oczko był także lekarzem nadwornym Zygmunta III Wazy (1566-1632). Dwukrotnie żonaty: z Elżbietą Obrąpalską w 1574 roku oraz z Jadwigą Umiecką w 1596 roku nie posiadał potomstwa. Ostatnie dwa lata życia spędził w Lublinie mieszkając w kamienicy rajcy miejskiego Jana Kupcowicza (Rynek nr 7), gdzie zmarł 26 grudnia 1599 roku [4,5]. Został pochowany w lubelskim kościele pw. Nawrócenia św. Pawła, przy dawnym średnio-wiecznym trakcie krakowskim, a obecnie u zbiegu ulic: Dolnej Panny Marii i Bernardyńskiej [6]. W prawej nawie bocznej tej świątyni znajduje się pomnik wykonany z dwubarwnego marmuru przedstawiający Wojciecha Oczkę adorującego krzyż [6], z poniżej zamieszczonym epitafium utrwalającym w świadomości potomnych zarówno zalety zmarłego (np. „Prudenti Magnanimo”), jak i pełnione przez niego funkcje [Ryc. 1]. Kościół w którym został pochowany Oczko a którego fundatorami byli zarówno mieszczanie, jak i familie Sobieskich, Kochanowskich oraz Poniatowskich posiadał szczegól-

ne znaczenie dla rozwoju renesansowej architektury Lubelszczyzny będąc wzorcem dla nowopowstających świątyń.

Piśmiennictwo

1. Supady J. *Życie i działalność wybitnych polskich lekarzy okresu renesansu*. Health Promot Phys Act, 2016;1:106-115.
2. Oczko W. *Cieplice*, Kraków 1578, przedruk: Oczko W. *Przymiot i Cieplice*, red. E. Klink, Nakładem Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, Warszawa 1881.
3. Oczko W. *Przymiot*, Kraków 1581, przedruk: Oczko W. *Przymiot i Cieplice*, red. E. Klink, Nakładem Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, Warszawa 1881.
4. Korsak A. *Kolumbowie polskiej medycyny*. Warszawa, 1977.
5. Stanek-Juszczuk K. *Pobyty i śmierć Wojciecha Oczki w Lublinie*. Przegląd Dermatologiczny, 1972; LIX: 790.
6. *Kościół pobernardyński pw. Nawrócenia św. Pawła w Lublinie* (ul. Dolna Panny Marii 2 / Bernardyńska 5). <http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/koscio-l-pobernardynski-pw-nawrocenia-sw-pawla-w-lublinie-ul-dolna-panny-marii-2-bernardynska-5/>